

A szerző kérdésfeltevése – jelesül, hogy homogének-e a kistérségek? Ha nem – persze, hogy nem – hogyan alakul belső szerkezetük, vannak-e az országon belül térítípusaik, mi jellemzi az 1990-es évek változásait – igencsak indokolt. Időszzerűvé teszi a kérdést a kistérségek feltehetően növekvő szerepe a területfejlesztési politikában. A színvonalas elemzés következtetései helytállóak, – amihez még hozzátehető, hogy a kistérségek (amelyeket csak statisztikai számbavételi célra alakítottak ki) esetenként olyan területeket is körülhatárolnak, amelyeken belül nincs szerkezeti összetartozás, a települések szerves együttes fejlődése hiányzik. A magyar városhálózat 1990-es évekbeli fejlődését vizsgálva, úgy találtam, hogy a kisvárosok egy része marginalizálódik, a város és vidéke klasszikus kapcsolata több helyütt felbomlott, a lakosság nagyobb földrajzi mobilitása és a lakossági szolgáltatások új települési és igénybevételi formáinak köszönhetően.

ENYEDI GYÖRGY

Lóczy Dénes: Tájértékelés, földértékelés. – Studia Geographica Dialóg Campus Szakönyvek, Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2002. 307 p.

Napjainkban az Európai Unióhoz való csatlakozásunk kapcsán új kihívásokkal szembeül a magyar mezőgazdaság. A földhasználat térszerkezete és jellege alapvető átalakulás előtt áll. Egyre inkább a kultúrnövények ökológiai igényeit figyelembevevő, de emellett a terület más lehetséges (rekreációs, természetvédelmi stb.) hasznosítását is szem előtt tartó optimális területhasználat kialakítása a cél. E gyakorlat szülte igény előfeltétele a földhasználat tudományos alapokon nyugvó értékelése, mely egyre nagyobb teret kap a hazai tájértékeléssel, tájtervezéssel foglalkozó munkák között.

A témát kutató geográfus, agrár, kertészmérnök és közgazdász szakemberek számára Lóczy Dénes könyve megkerülhetetlen alpmű, hiszen amellett hogy összegzi a szerző több évtizedes kutatásait, széles ívű keresztmetszetet is ad a tájértékelés nemzetközi és hazai szakirodalmáról.

A könyv első fejezetében a szerző tájölológia legfontosabb fogalmait mutatja be (táj, ökoszisztéma, ökotóp stb.) utalva a lehetséges meghatározások különbözőségére. A tudományelméleti jellegű feldolgozás segíti a sokszor tévesen, illetve félreértett formában használt fogalmak közötti eligazodást, a tájökológia holisztikus szemléletének jobb megértését. Külön figyelmet érdemelnek a legmagasabb szintű tájökológia összegzést adó modelltípusok és a gyakorlati tájtervezést nagyban elősegítő tájökológiai térképek.

A kötet további fejezeteiben a szerző a tájökológia módszerek gyakorlati alkalmazásának ismertetésére helyezi a hangsúlyt, azon belül kiemelten foglalkozik a mezőgazdasági célú földértékeléssel és a termőhely értékeléssel.

Elsőként a hagyományos – GIS előtti – földértékelési irányzatokról kapunk áttekintést külföldi, és hazai esettanulmányok alapján. Megismerhetjük az angolszász (amerikai, angol) európai, és a nemzetközileg használt FAO földértékelés főbb módszereit, irányelveit. A szerző külföldi példákön mutatja be az értékelés során leggyakrabban használt paraméter- és kategóriarendszer előnyeit és hátrányait. A kanadai és az angol földértékelési rendszer jól példázza, hogy milyen korlátozó tényezők alapján döntenek a termőföld művelésbe vonása, vagy a művelés alóli kivételét illetően. Az aktuális, és a potenciális földértékelést is magában foglaló FAO-rendszer az értékelésbe bevonja az adott térség társadalmi, gazdasági viszonyait is. A romániai földértékelésben használt természetbecslési görbék a hazai kutatások számára is adaptálhatóak lehetnek. A fejezet gyakorlati felhasználhatóságát növeli, hogy a külföldi példák jó támpontot nyújthatnak a hazai földértékelési módszerek továbbgondolásához, hiszen a földvédelem, tájvédelem az ismertetett módszerek mindegyikénél nagy teret kap.

A hazai tájértékelési irányzatok bemutatása során a szerző párhuzamosan vezeti végig az olvasót az agrárszakemberek által kimunkált termőföld értékelés (talajterképezésre épülő tájértékelés), és a geográfus szerzők által fémjelzett természetföldrajzi tájértékelés történetén. A fejezet olvasása közben elmerenghetünk azon, hogy vajon a jól kidolgozott talajértékelési eljárások helyett miért a már rég túlhaladott, elavult aranykorona rendszert használják a termőföld értékének meghatározására a hazai gyakorlatban.

A kötet további fejezeteiben a szerző a legkorszerűbb tájértékelési módszereket ismerteti. A Földrajzi Információs Rendszer (FIR) a modern tájértékelés nélkülözhetetlen eszköze – mutat rá a szerző, majd taglalja a GIS alapfogalmait, az adatelemzés főbb műveleteit és a digitális terepmodellek, talajtani adatbázisok gyakorlati felhasználását.

A modern földértékelési eljárások ismertetésénél Lóczy többször is kiemeli a „lány halmozok” módszerében rejlő lehetőségeket, amellyel csökkenthető a kategóriahatárok subjektivitása.

A GIS gyakorlati alkalmazásaira taláunk példákat az Ökológiai körzetesítés c. fejezetben, ahol a szerző saját kutatási eredményeinek összegzésékeként az agroökológiai potenciál meghatározásának módszereit ismerteti, majd egy nagyon aktuális problémába, a hazai földhasználati zónabeszűrés módszertanába vezeti be az olvasót

A közgazdasági földértékelés nélkül nem lenne teljes a könyv, hiszen a termőföld pénzbeli értékében a terület ökológiai paraméterei mellett annak gazdasági, társadalmi viszonyait is megjelennek. A közgazdasági földértékelés bemutató fejezetben kap teret a manapság oly sokat emlegetett „fenntartható mezőgazdaság” ismérve, fogalomrendszere és minőségi mutatóinak meghatározása. A kötet ökológiai szempontú tájértékelésről szóló részében olvashatunk a tájszerkezeti kutatások legújabb eredményeiről, a tájmintázat elemzés matematikai módszereiről, valamint a tájterhelés és -terhelhetőség fogalomrendszeréről. A fejezet aktualitását adja az a tény, hogy bár hazánkban a rendszerváltozás óta ugrásszerűen nőtt a nemzeti parkok száma, a védett területek ökológiai értékének meghatározásában még sok a nyitott kérdés. A rekreációs, esztétikai és egyéb szempontú tájértékelési eljárások ismertetésére – feltehetően területi korlátok miatt – a többi témakörhöz képest szűkebbre szabottan kerül sor.

A szerző a magyar geográfia évtizedes adósságát törleszti e kötet közreadásával, hiszen egységes keretbe fogva mutatja be a hazai és külföldi tájértékelési eljárásokat. A tájökológia gyakorlati módszereiről keresztmetszetet adó munka nem csupán széles szakirodalmi bázison nyugvó összegzés, hanem előre is mutat, hiszen az egyes módszerek összevetésével azok továbbgondolására készíti az olvasót.

A kötet jó módszertani alapot nyújt újabb hazai tájértékelési eljárások kidolgozásához. Lóczy Dénes könyve még sokáig megkerülhetetlen forrásműve lesz a témával foglalkozó kutatóknak, emellett újszerűsége, igényes szerkesztése, logikus tagolása és nem utolsósorban a tárgymutatója miatt felsőoktatási tankönyvként is jól megállja a helyét.

SZILASSI PÉTER

Baranyi Béla (szerk.): A határmentiség kérdőjelei az Északkelet-Alföldön. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 2001, 368 old.

Kompország, szervesen fejlődés, a nyugati és a keleti fejlődési modell közé eső régió. Kulcsszavak és kulcsszerzők (Ady Endre, Vitányi Iván és Szűcs Jenő) a határmentiség irodalmi, történeti témaköréből. A határmentiség és a határon átnyúló kapcsolatok időszűrésége az elmúlt években az